

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Dünya Ekonomisinde Artan Eşitsizlikler

Yusuf MURATOĞLU <https://orcid.org/0000-0003-1495-924X>

To cite this article: Muratoğlu, Y. (2022). Dünya Ekonomisinde Artan Eşitsizlikler. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 7(1), 209-224.

Received: 21 May 2022

Accepted: 30 June 2022

Published online: 30 June 2022

©All right reserved

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume VII, Issue 1, pp. 209-224, 2022

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Original Article / Araştırma Makalesi

Received / Alınma: 21.05.2022 Accepted / Kabul: 30.06.2022

Dünya Ekonomisinde Artan Eşitsizlikler

Yusuf MURATOĞLU^a

^aDr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Çorum, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-1495-924X>

ÖZ

Ekonomi literatürü incelendiğinde son dönemde küresel eşitsizliğin düzeyi ve eğilimi konusuna önemli bir ilginin olduğu görülmektedir. Ekonomik eşitsizlik yaygındır ve kaçınılmaz bir olgudur. Eğer artan eşitsizlik doğru düzgün izlenmez ve nedenleri ortaya konulmazsa dünya ekonomisinde büyük sorunlar ortaya çıkarabilir. Bu çalışmanın amacı küresel çaptaki eşitsizliğe ait gelişmeleri ortaya koymaktır. Çalışmada ilk önce küreselleşme ve gelir dağılımındaki eşitsizlik ortaya koyulacak, daha sonra dünyada eşitsizliğin düzeyi 1980-2021 yılı verilerinden yararlanılarak açıklanmaya çalışılacak ve son bölümde COVID-19 pandemisinin eşitsizliğe etkisi tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Gelir Dağılımı,
Eşitsizlik,
Küreselleşme

JEL Kodu

D30, D63, F60.

İLETİŞİM Yusuf MURATOĞLU ✉ yusufmuratoglu@gmail.com 📧 Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Çorum, TÜRKİYE

Rising Inequalities in the World Economy

ABSTRACT

When the economics literature is examined, it is seen that there is a recent interest in the level and trend of global inequality. Economic inequality is a widespread and inevitable phenomenon. If increasing inequality is not properly monitored and its causes are not revealed, it can cause major problems in the world economy. The aim of this study is to reveal the developments in global inequality. In the study, firstly, globalization and inequality in income distribution will be revealed, then the level of inequality in the world will be explained by using the data of 1980-2021, and in the last section, the effect of the COVID-19 pandemic on inequality will be discussed.

Keywords

Income
Distribution,
Inequality,
Globalization

JEL Classification

D30, D63, F60.

1. Giriş

Geçen yüzyılın başından beri, eşitsizlik dönemin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. 1950'lerin ikinci yarısından 1970'lere kadar ekonomik büyüme ve eşitsizlik ile ilgili görüşlerin daha çok Kuznets (1955) ve Solow (1956) modellerine dayandığı görülmektedir. Kuznet hipotezine göre az gelişmiş ülkelerdeki ekonomik büyüme önce eşitsizliğe yol açacak ekonomi gelişirken bir süre sonra bu durum azalacaktır. Solow büyüme modeline göre ise yoksul ülkeler daha hızlı büyüme eğiliminde olacaktır ve kişi başına geliri yüksek ülkeleri yakalayacaklardır. Bu dönemde kalkınma sürecindeki yoksul ülkeler altyapı ve sermaye oluşturma projeleri için Bretton Woods sisteminin kurduğu Dünya Bankası ve diğer kurumlardan destek sağlayarak ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmış, yoksulluğu azaltma beklentisi içine girmişlerdir. Fakat 1970'li yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerinde gelir dağılımı bozulmuştur.

Özellikle 1980'lerden sonra gelir eşitsizliği artan bir önem kazanmıştır. Bunun en önemli nedenleri, 1980'lerde Batılı ülkelerde artan eşitsizlik, ardından 1990'larda geçiş ekonomilerinde meydana gelen eşitsizlik patlaması, eşitsizliğin iktisat teorisine geçmişe göre daha iyi bir şekilde dahil edilmesi ve gelir dağılımı verilerinin büyük ölçüde artmasıdır (Milanovic, 2002:51). Bununla birlikte birçok ülkede eşitsizlikler küreselleşme sorunlarıyla bağlantılı olarak artmaktadır.

Küreselleşmenin başlangıcından yıllar sonra Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Riskler 2013 raporunu hazırlamak için yaptığı ankette, katılımcılar küresel gelir eşitsizliğini gelecekteki on yıl içinde ortaya çıkması en muhtemel küresel risk olarak tanımlamıştır (World Economic Forum, 2013:10).

1980'lerden bu yana ülkeler için önemli bir diğer konu ekonomik büyüme olmuştur ve büyümeyi artırıcı yönde politikalar uygulanmaya çalışılmıştır. Bugün analiz edildiğinde uygulanan politikaların büyümeyi artırsa bile gelir dağılımı üzerinde beklenen etkiyi göstermediği söylenebilir.

Lockwood (2021)'a göre son elli yılda küresel yoksulluk azalmış ve bir takım politika yapıcıları, bilim adamları ve kamu yorumcuları, kişilerin durumundaki iyileşmenin nedeninin küreselleşmenin yönlendirdiği yoksullukla mücadele önlemleri ve ekonomik büyüme olduğunu savunmuştur. Düşen yoksulluk oranları başarı olarak değerlendirilmesine rağmen, hayal edilemeyecek kadar yüksek düzeyde zenginlik ve gelir eşitsizliği ile iç içe geçmiştir. Bu durumun sonucunda küresel olarak ve ülke içinde gelir dağılımının da bozulmalar meydana gelmiştir.

Eşitsizlik kapitalist üretim tarzının yapısından kaynaklanırken, küreselleşme ile birlikte artmıştır. Son zamanlarda, çeşitli küresel eşitsizlik kavramlarının düzeyi ve eğilimleri konusundaki ekonomi literatürüne önemli bir ilgi olmuştur. Küresel eşitsizlik eğilimleriyle ilgili literatür, küresel kişiler arası eşitsizlik düzeylerini tahmin etmeye odaklanmaya başlamıştır. Bu yaklaşımda, tüm dünya vatandaşlarının küresel gelir dağılımı, ulusal hesaplardan ve/veya anket verilerinden oluşturulmaktadır. Eşitsizlik daha sonra bu küresel kişiler arası gelir dağılımına dayalı olarak ölçülmektedir.

2018 Dünya eşitsizlik raporuna göre standart eşitsizlik ölçüleri genellikle hanehalkı araştırmalarından yola çıkılarak yapılmaktadır ve yapılan araştırmalarda en üst basamaktaki bireylerin gelir ve servetlerine olduğundan düşük değerler verilmektedir (World Inequality Report, 2018).

Bununla birlikte gelir eşitsizliğini ve bu konu ile ilgili politik konuları küresel perspektiften ele alırken ulus devletleri incelemek gerekmektedir. Konu her ne kadar ulus devletleri ilgilendirse de bu çalışmada gelir eşitsizliği küresel olarak ele alınmaktadır.

2018 Dünya Eşitsizlik Raporu'na göre ekonomik eşitsizlik yaygındır ve bir ölçüde kaçınılmazdır. Eğer artan eşitsizlik doğru izlenmez ve irdelenmezse, çeşitli politik, ekonomik ve sosyal felaketlere yol açabilir. Bu çalışmaların çıkış nedeni, son küreselleşme çağının eşitsizlik üzerinde ne gibi etkileri olabileceğine dair endişelerden gelmiştir. Çalışmanın amacı küresel eşitsizlikteki gelişmeleri ortaya koymaktır. Bu amaçla ilk olarak küreselleşme süreci, 19. yüzyılın küresel ekonomik kurumları ele alınarak açıklanmaya çalışılmış, bu sürecin ve neoliberal

politikaların eşitsizliğe etkisi tartışılmıştır. Daha sonra eşitsizliğin düzeyi çeşitli verilerle ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Son bölümde de COVID-19 pandemisinin eşitsizliğe etkisi üzerinde durulmuştur.

2. Küreselleşme ve Gelir Dağılımında Eşitsizlik

Gelir dağılımındaki eşitsizliğin nedenleri ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve ekonomik yapılarındaki farklılığa bağlı olarak ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. İktisat teorisi literatürü incelediğinde 1980'den sonra büyüme-eşitsizlik ilişkisine daha fazla ilgi gösterildiği görülmektedir. Bununla birlikte küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi son 25 yılda yaygın bir ilgi görmüştür.

Literatürün bir kolu, ABD, Batı Avrupa ve diğer zengin ülkelerdeki ücret ve gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri üzerinde yoğunlaşırken, literatürün diğer bir kolu, küreselleşmenin kişi başına ortalama büyüme oranlarındaki farklılıklar yoluyla dünya gelir dağılımını nasıl etkilediğine odaklanmıştır. Ticaretin, piyasa reformlarının ve ekonomik birleşmelerin gelir dağılımına etkisini inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Milanovic, 2005:21-22). Fakat gelir eşitsizliğinin nedenlerini belirlemek pek kolay bir iş değildir.

Wade'e göre de dünya gelir eşitsizliğindeki artış ile diğer değişkenler arasında nedensellik kurmak zordur. Fakat fakir ve zengin ülkeler arasındaki nüfus artışı farkı dünya gelir eşitsizliğindeki artışın bir nedenidir. Petrol dışı emtia fiyatlarındaki düşüş- 1980 ile 1990'ların başları arasında reel olarak yarıdan fazla düşüş - özellikle en yoksul ülkeleri etkileyen bir diğer unsurdur. Borç tuzağı bir diğer nedendir. Hızlı büyüyen orta gelirli gelişmekte olan ülkeler, yurtiçi gelirlerinin karşılayabileceğinden daha fazla yatırım ve tüketim yapmak ister ve yurt dışından borç alma eğilimindedir. Bu ülkeler geri ödeme kapasiteleri yüksek olduğunda daha elverişli, geri ödeme kapasiteleri düşük olduğunda elverişsiz koşullarda borç alırlar. Finansal sistemlerini liberalleştiren, açan ve ardından tüketim yerine yatırımı artırmak için bile olsa ağır borç alan ülkelerin, önemli bir finansal kriz riskiyle karşı karşıya kaldığına dair 1980'lerde ve 1990'larda birçok örnek mevcuttur. Bir kriz ülkeleri dünya gelir hiyerarşisinde geri çekmektedir. Diğer bir neden teknolojik gelişmedir. Yüksek katma değerli faaliyetler (inovasyon dahil) düşük maliyetli gelişmekte olan ülkelere dağılmak yerine (yüksek maliyetli) Batı ekonomilerinde kümelenme eğilimindedir (Wade, 2001:38-39).

Birdsall'a göre küresel ekonominin, ülkeler arasında ve özellikle gelişmekte olan ülkeler içinde, mevcut eşitsizliğini sürdürme veya artırma eğiliminin üç tane nedeni vardır. İlk olarak, küresel piyasalar, en üretken varlıklara sahip ülkeleri ve bireyleri ödüllendirir. İkinci olarak küresel ekonomide, negatif dışsallıklar, savunmasızlar için yeni maliyetler doğurur ve zaten zayıf ve dezavantajlı olanların karşı karşıya olduğu riskleri artırır. Son olarak küresel ekonomide, mevcut kurallar, halihazırda ekonomik güce sahip olan ülkelerin ve bireylerin çoğuna fayda sağlama eğilimindedir. Daha zengin ve daha güçlü olanın, küresel kuralların tasarımını ve uygulanmasını - hatta onları kısıtlamayı amaçlayan bu kurallar bile- kendi avantajları doğrultusunda etkilemesi doğaldır (Birdsall, 2006:22).

Robinson'a göre küreselleşme, kapitalist sistemdeki bir dizi temel kaymanın etkisiyle yeni bir dönem oluşturmaktadır. Bu kaymalar, 1) Birikimin ulusal boyutta olduğu uluslararası piyasalarla bütünleşmiş bir dünya ekonomisinden, birikimin küreselleştiği küresel bir ekonomiye geçiş, 2) Ulusötesi sermayenin yükselişi ve her ülkenin yeni bir küresel üretim sistemine ve finansal sisteme bütünleşmesi, 3) Küresel birikime dayanan yeni bir ulusötesi kapitalist sınıfın ortaya çıkışı, 4) Ulusötesi siyasi ve ekonomik kurumlardan ve ulusötesi güçler tarafından nüfuz edilmiş ve dönüştürülmüş ulus devlet aygıtlarından oluşan ulusötesi devlet, 5) Küresel toplumda yeni eşitsizlik ve tahakküm ilişkilerinin ortaya çıkışı, şeklindedir (Robinson, 2010: 289-290).

Küreselleşme sürecini anlamak için, 19. yüzyılın küresel ekonomik kurumlarını ve bunların nasıl bozulduğunu incelemek gerekir. Altın standardı 19. yüzyılda küresel finans sisteminin merkezi kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sisteme göre, para birimleri sabit oranlarda altına çevrilebilmekte ve herhangi iki para birimi arasındaki döviz kuru, değerlerinin altın cinsinden oranıyla hesaplanmaktaydı. Deflasyona bağlı olarak 1920'lerde işsizlikte meydana gelen yüksek artışın da etkisiyle Büyük Buhran sırasında altın standardı terk edilmiştir. Böylece ikinci dünya savaşının sonuna kadar süren, uluslararası sermaye ve mal hareketlerinin katı bir şekilde kontrol altında tutulduğu bir döneme girilmiştir. Yeni sistemin amacı, mal ticaretini genişletirken, döviz piyasalarındaki dalgalanmaların istikrarsızlık yaratmamasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda sermaye hareketleri üzerindeki sıkı kısıtlamalar korunmuştur.

1945'ten 1960'ların sonuna kadar, Bretton Woods sistemi, Keynesyen makroekonomik politikaların kullanımıyla birlikte, çoğu gelişmiş ülkede etkin bir şekilde işlemiştir. 1945'ten 1970'e

kadar olan dönem, gelişmiş ülkelerde tam istihdam ve hızlı ekonomik büyüme olarak kapitalizmin tarihinde benzersizdir (Quiggin, 1999:244).

Fakat enflasyon oranlarının sürekli yükselmesi ABD dolarının rezerv para birimi olarak uluslararası gücünü ve Keynesyen politikalara olan güveni zayıflatmıştır. Bununla birlikte uluslararası sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamalar gevşetilince Bretton Woods sistemi çökmüştür.

Sonuç, uluslararası sermaye piyasalarının hızlı bir şekilde kuralsızlaştırılmasıydı; bu, yerel sermaye piyasalarının kuralsızlaştırılması için baskıyı artırmıştır ve bunun sonucunda, ulusal ve uluslararası sermayenin taleplerini karşılamak için her türlü hükümet faaliyetinin yeniden yönlendirilmesini sağlamıştır (Quiggin, 1999:245).

Bretton Woods sisteminin çökmesi ve Keynesyen politikaların terk edilmesi, çeşitli şekillerde serbest piyasa politikalarına dönüşe katkıda bulunmuştur. Makroekonomik başarısızlıklar hükümet müdahalesinin etkinliğine olan inancı zedelemiştir.

1970'ten sonra dünya ticaretinin büyüme hızı gerilemiştir. Dünya üretiminin büyüme hızı daha fazla düşmüştür. 1970 yılında yavaşlamanın başlamasından bu yana, birçok ülkede eşitsizlik artmıştır. ABD'de standart ölçülerde lise eğitimi almış işçilerin reel ücretleri 1970'li ve 1980'li yıllar boyunca düşmüş ve 1990'ların ortasında 1970'li yıllardaki değerlerine dönmemiştir (Freeman 1995).

Gelir eşitsizliğinde değişiklikler yaşanmasının bir diğer nedeni de fordizmin yerini post-fordizme bırakmasıdır. Fordizmin ortaya çıkış tarihi ile ilgili bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte, fordizmin krizi hakkında nispeten geniş bir fikir birliği vardır. 1960'ların sonundan 1973 petrol krizi boyunca yaşanan kriz, post-fordist çağa ve esnek çalışma şartlarına, sanayisizleşmeye, enformasyonalizme ve bilgiye dayalı ekonomiye geçişi işaret etmektedir (Markantonatou, 2007:120-121). 1960'ların sonlarında, üretimin uluslararasılaşması, ulusal kapitalistlerin kriz ışığında kar oranını yeniden tesis etmek için izledikleri temel strateji olarak ortaya çıkmıştır(Cox, 2002:81).

Savaş sonrası düzenin krizi, Fordizmden post-Fordizme, ölçek ekonomilerinden esnek ekonomilere geçişi hızlandırmıştır. Standartlaştırılmış ürünlerin seri üretimi için yarı vasıflı işçiler çalıştıran büyük entegre fabrika, modası geçmiş bir organizasyon modeli haline gelmiştir. Yeni model; finans, araştırma ve geliştirme, teknolojik organizasyon ve inovasyonla ilgilenen nispeten

küçük bir çekirdek kadro ile üretimin merkez-çevre yapısına dayanmaktadır. Çevre üretim sürecinin bağımlı bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu bileşenler dış kaynak, geçici ve yarı zamanlı işçilerdir. Merkez-çevre modeline göre yeniden yapılanma, etnik köken, cinsiyet, milliyet, din veya coğrafi konuma göre bölünmüş daha güvencesiz bir şekilde istihdam edilen işgücünün kullanımını kolaylaştırmıştır. Bu durum sendikaların gücünü zayıflatmıştır ve üretim sürecinde sermayenin gücünü güçlendirmiştir (Cox,2002:81).

Bu geçiş dönemi siyasal olarak değerlendirildiğinde ulusal, Keynesyen, müdahaleci Keynesyen devlet tipinden neoliberal devlete geçiş dönemini temsil etmektedir (Şimşek, 2017:45).

Üretimin uluslararasılaştırılması, devletin uluslararasılaştırılması ve ulus ötesi bir güç bloğunun oluşturulması neoliberal politikaların uygulanması ile yakından ilişkilidir. Neoliberalizmin yükselişi genel olarak Fordizmin krizi tarafından sağlanmıştır (Tauss,2012:60). Neoliberalizm, özelleştirme, serbestleştirme ve deregülasyon yoluyla elde edilen ekonomizm ve piyasacılığa dayanmaktadır (Scholte, 2005:7). 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başlarında, neoliberalizm, “sermaye sahibi üst kesimlerinin gelir ve servetinin iyileştirilmesini” amaçlayan, kapitalizmin yapısal krizine yanıt olarak siyasi bir projeye ve bir birikim stratejisine dönüştürülmüştür (Duménil ve Levy, 2005:14).

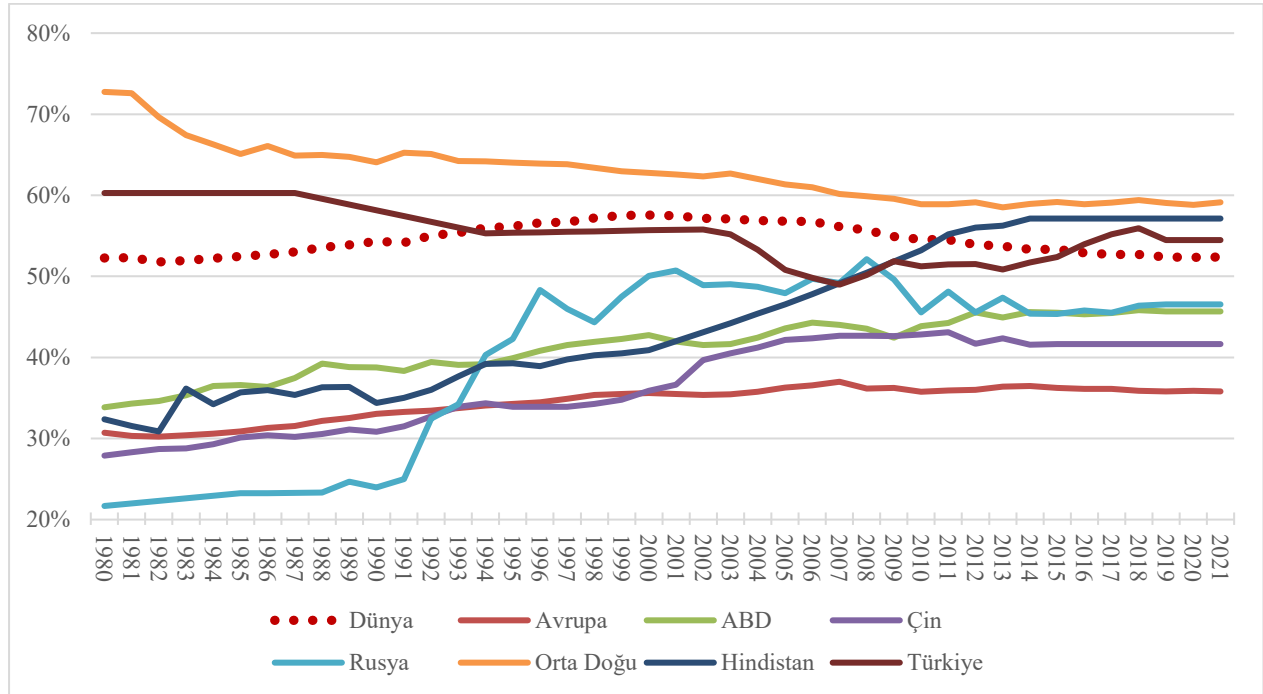
Küresel bir politika olarak neoliberalizm genel olarak iki döneme ayrılmaktadır. Temel hatlarıyla Washington Uzlaşması neoliberal politikaların küresel ölçüde uygulanmasını amaç edinen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Washington Uzlaşması temelde serbestleşme politikaları ile iktisadi ilerleme arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu görüşünü savunmaktadır ve on öneriden oluşan basit bir setten meydana gelmektedir (mali disiplin; kamu harcamalarının yeniden yönlendirilmesi; vergi reformu; finansal serbestleşme; tek, rekabetçi bir döviz kurunun benimsenmesi; ticaretin serbestleştirilmesi; doğrudan yabancı yatırımın önündeki engellerin kaldırılması; devlete ait işletmelerin özelleştirilmesi; piyasaya girişin ve rekabetin serbestleştirilmesi; mülkiyet hakkını güvence altına alması). Uygulamada bunun gerçekleşmemesi Washington Uzlaşmasının yerini Post Washington Uzlaşmasına bırakmasına neden olmuştur. Post Washington Uzlaşması neoliberal politikaların uygulama alanı bulduğu bir diğer süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Post Washington Uzlaşması incelendiğinde içerisinde özelleştirme, liberalleştirme ve deregülasyonların yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde yine neoliberalizm varlığını sürdürmektedir (Şimşek, 2017:52-54).

Neoliberal düzenlemeler, eşitsizliğin artmasına birçok şekilde katkıda bulunmuştur. En açık şekilde, vergi ve refah sistemlerindeki neoliberal düzenlemeler, daha az artan oranlı vergi sistemleri ve cömert olmayan sosyal güvenlik sistemleri ile sonuçlanmış, böylece vergi sonrası gelir dağılımındaki eşitsizliği artırmıştır. Neoliberal düzenlemeler, işgücü piyasası eşitsizliğine iki şekilde katkıda bulunmuştur. Birincisi, genel olarak yöneticileri ve yüksek vasıflı işçileri tercih etmişlerdir ve daha az vasıflı işçilerin çıkarlarını koruyan müdahaleleri kaldırmışlardır. Yüksek vasıflı işçiler için ücretlerin artırılması ve daha az vasıflı işçiler için ücretlerin düşürülmesi açıkça daha büyük eşitsizliğe yol açmaktadır. Sendikaların zayıflaması, daha az vasıflı işçileri yüksek vasıflı işçilerden daha ciddi şekilde etkilemiştir (Quiggin, 1999:256-257).

3. Dünyada Eşitsizliğin Düzeyi

Gelir eşitsizliği dünyanın her bölgesinde artmaya devam ederken, artış hızı ülkeden ülkeye ve bölgesel olarak değişmektedir. Gelir eşitsizliğindeki çeşitlilik ulusal, küresel, kurumsal ve politik nedenlerin şekillendirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın bu kısmında çeşitli veriler yardımıyla eşitsizliğin durumu incelenmiştir.

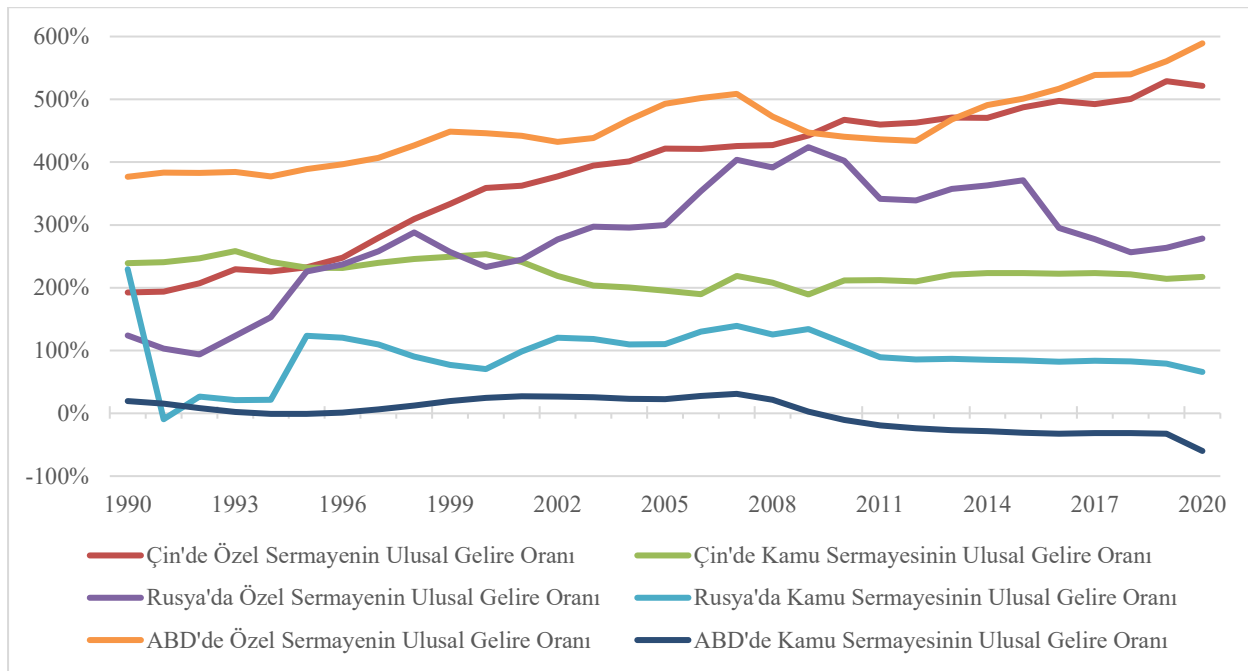

Şekil 1. %10'luk Kesimin Gelir Payları, World Inequality Database'deki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

1980 yılından günümüze gelir eşitsizliği ABD, Çin, Rusya ve Hindistan'da hızla artarken Avrupa'da kısmi bir artış söz konusudur. Orta Doğu ve Türkiye'de eşitsizlik yüksek seviyede sabit kalmıştır.

Serbestleşme politikalarının yansımaları olarak eşitsizlikteki artış Rusya'da hızlı ve yüksek, Çin'de orta derece olmuştur. Gelir eşitsizliğinin en düşük olduğu bölge Avrupa iken en yüksek olduğu bölge Ortadoğu'dur.

Şekil 1'deki veriler incelendiğinde eşitsizliğin bölgesel olarak büyük değişiklikler gösterdiği görülmektedir. Verilere göre 2021 yılında ülkedeki en üst %10'luk gelir dilimini temsil eden kesimin ulusal gelirden aldığı pay Avrupa'da %36, Çin'de %42, Abd'de %46, Rusya'da %47, Türkiye'de %54, Hindistan'da %57 ve en eşitsiz bölgelerden biri olan Orta Doğu'da %59'dur. Dünya'da ise en üst %10'luk gelir dilimini temsil eden kesimin ulusal gelirden aldığı pay %52'dir.

Şekil 2. Özel Sermayenin ve Kamu Sermayesinin Net Ulusal Gelire Oranı, World Inequality Database'deki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

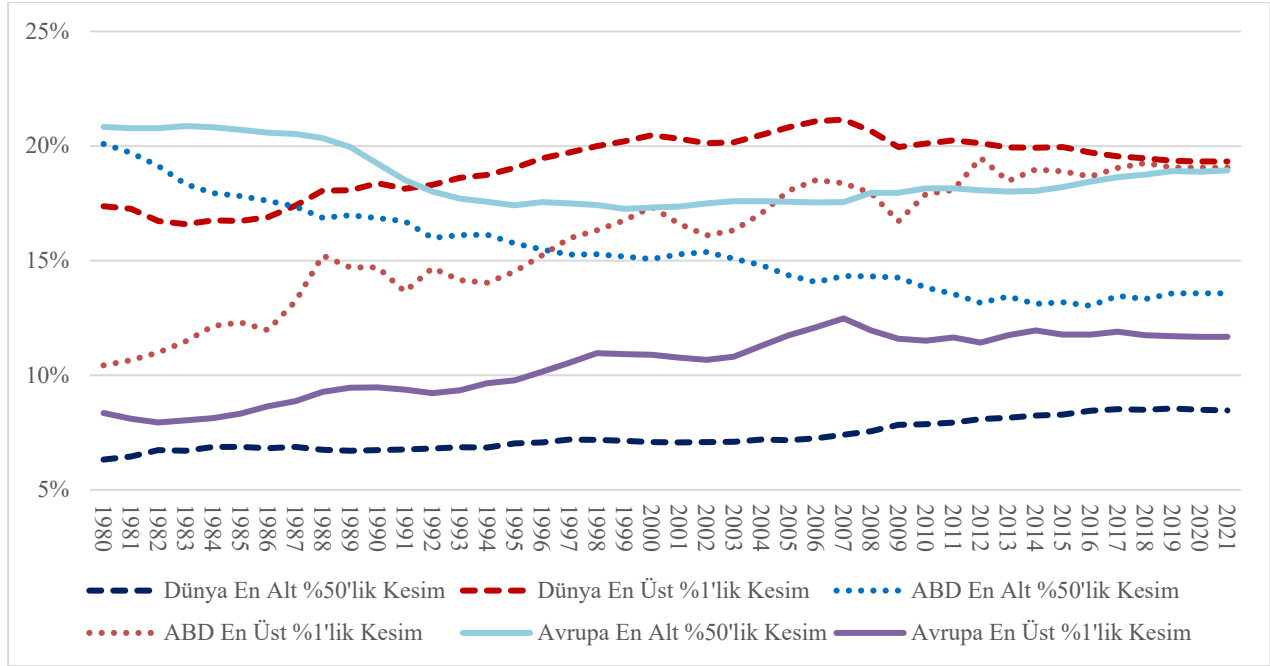
Eşitsizliğin ortaya çıkmasında ve artmasındaki bir diğer etken de özel ve kamusal sermayenin mülkiyetindeki eşitsizlikler ve mülkiyette meydana gelen değişimlerdir. Ülke verileri incelendiğinde 1980'lerden itibaren kamusal sermaye azalmış ve özel sermaye artmıştır. Bu durumu kamudan öze servet transferi olarak yorumlayabiliriz.

Şekil 2’de dünya ekonomisine yön veren üç ülkenin verisi yer almaktadır. Ülkelerden bir tanesi Rusya olduğu için veriler 1990 yılından sonraki dönem için şekle dahil edilmiştir. Şekil 2’ye göre 2020 yılında ABD’de net kamu sermayesi ulusal gelirin $-%60$ ’ı iken net özel sermaye ulusal gelirin $\%589$ ’udur. Ulusal gelir artarken kamu sermayesi eksi değerdedir. Çin’de 1990 yılında net kamu sermayesi ulusal gelirin $\%239$ ’u iken bu oran 2020’de $\%217$ ’ye düşmüştür. Ülkede 1990’da net özel sermaye ulusal gelirin $\%192$ ’si iken 2020’de $\%522$ ’ye artmıştır. Rusya’da 1990’da net kamu sermayesi ulusal gelirin $\%229$ ’u iken 2020 yılında $\%66$ ’ya gerilemiştir. Ülkede 1990 yılında net özel sermaye ulusal gelirin $\%124$ ’iken 2020 yılında ulusal gelirin $\%278$ ’ine yükselmiştir.

İncelediğimiz ülkelerde ulusal servetin arttığı ama kamusal servetten özel servete doğru bir transfer olduğu gözlemlenmektedir. 1980’lerden itibaren kamusal servet her ülkede azalmıştır. Çin ve Rusya’da ekonomik yapıda meydana gelen değişiklikler özel servetin Çin’de 2 buçuk kat ve Rusya’da 2 kat artmasına neden olmuştur. Ayrıca 2009 yılında iki ülkede özel servetin ulusal gelire oranı ABD’nin oranına çok yaklaşmıştır.

Net kamusal sermayenin ulusal gelire oranı devletin kontrolündeki servet hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlarken net özel sermayenin ulusal gelire oranı kişilerin kontrolündeki servet hakkında bilgi vermektedir. Bu iki tip servetin toplamı ulusal servet değerini verir. Eşitsizliğin seviyesini belirleyen en önemli nedenlerden bir tanesi özel servet ve kamu serveti arasındaki dengedir (World Inequality Report, 2018:15).

1980’den itibaren Asya’da özellikle Çin ve Hindistan’da kaydedilen yüksek büyüme oranları dünya nüfusunun gelirinin artmasına neden olmuştur. Küresel gelirdeki büyümenin dünya nüfusuna dağılımını inceleyecek olursak, 1980’de en üst $\%1$ ’lik kesim küresel gelirin $\%17$ ’sini alırken, bu oran sürekli artarak 2000 yılında $\%21$ ’e yükselmiştir. 2000 yılından sonra en üst $\%1$ ’lik kesimin küresel gelirden aldığı pay azalma eğilimi göstermiş, daha sonra tekrar artmaya başlamışsa da 2008 yılında finansal krize bağlı olarak azalma eğilimi göstermeye devam etmiş ve 2018 yılından itibaren $\%19$ seviyelerinde kalmıştır. En alt $\%50$ ’lik kesim 1980 yılında küresel gelirin $\%6$ ’sını almıştır ve oran artarak 2000’li yıllara gelindiğinde $\%7$ ’ye yükselmiş ve 2019 yılında $\%9$ ve sonrasındaki yıllarda $\%8$ ’e gerilemiştir.

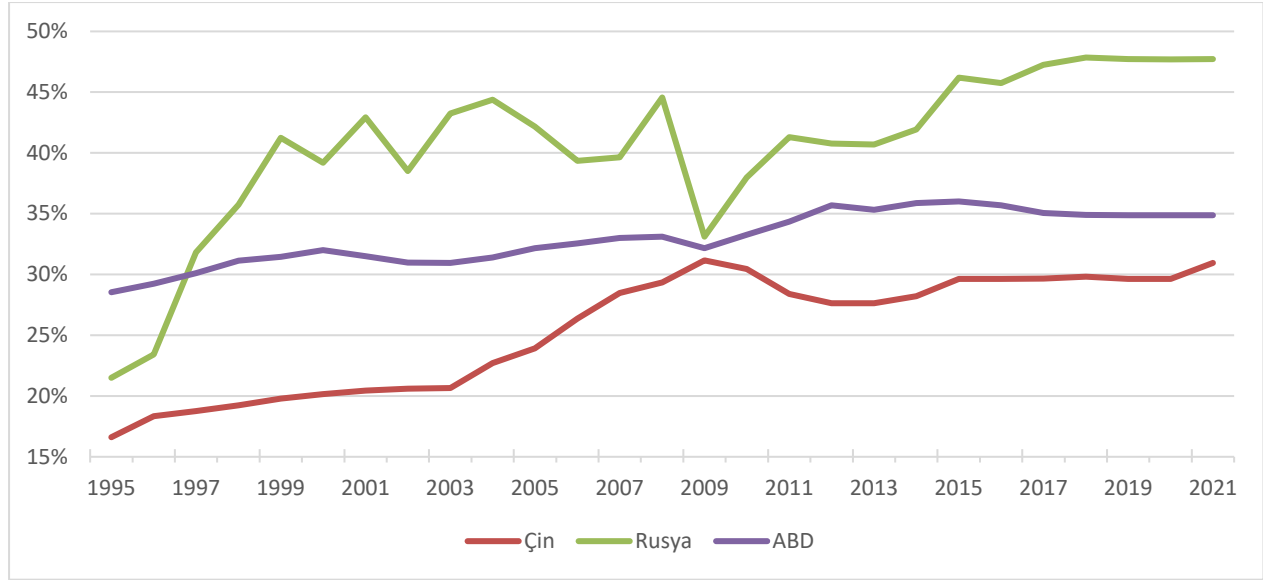
Şekil 3. Dünyanın En Üst %1'lik Kesiminin ve En Alt %50'lik Kesiminin Küresel Gelirden Aldığı Pay, World Inequality Database'deki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

1980-2021 döneminde hem en üst %1'lik kesimin hem de en alt %50'lik kesimin büyüme oranlarından yararlandığını söyleyebiliriz. Fakat en üst %1'lik kesim küresel gelir büyümesinden, en alt %50'lik kesimin aldığı payın yaklaşık olarak iki katını almıştır. Diğer gelir gruplarında yer alan kişilerin gelirindeki büyüme düşüktür.

Küresel eşitsizlikte sabit bir artış meydana gelmemiştir. 2018 Dünya Eşitsizlik Raporu'na göre bu zaman diliminde küresel orta sınıfın gelirinde daralma meydana gelmiştir.

2000'den sonraki süreçte ülkeler arası gelir eşitsizliği azalmıştır. Fakat ABD, Çin ve Rusya'yı ele aldığımızda üç ülkede de ülke içindeki gelir eşitsizliği artmıştır. ABD'de 1980'de en üst %1'lik kesim ulusal gelirin %10'unu, Çin'de %7'sini, Rusya'da %4'ünü alırken, 2019'da sırasıyla %19'unu, %14'ünü, %21'ini almıştır.

1980'de ABD'de en alt %50'lik kesim ise ulusal gelirin %20'sini, Çin'de %25'ini, Rusya'da %29'unu almıştır. 2019 yılına gelindiğinde en alt %50'lik kesimin ulusal gelirden aldıkları pay sırasıyla %13, %14, %17 olmuştur. Üç ülkede de en üst %1'lik kesimin ulusal gelirden aldığı pay artarken, en alt %50'lik kesimin ulusal gelirden aldığı pay azalmıştır.

Şekil 4. En Üst %1'lik Kesimin Servet Payı, World Inequality Database'deki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Servet eşitsizliğinin artış hızı 1980 yılından itibaren ülkelerde farklılık göstermiştir. Özelleştirmeler ve kamudan öze yapılan transferlerle, ülke içindeki artan eşitsizlik bireyler arası servet eşitsizliğini artırmıştır. ABD'yi incelediğimizde en üst %1'lik kesimin servet payının 1995'te %29'dan 2021'de %35'e yükseldiğini görebiliriz. Kapitalist ekonomiye geçen Rusya ve Çin'i ele aldığımızda en üst %1'lik kesimin servet payının 1995'te sırasıyla %22 ve %17 olduğunu, 2021'de ise bu payın sırasıyla %48 ve %31'a yükseldiğini söyleyebiliriz.

Milanovic'e göre bu yüzyılda Asya ülkelerinin ekonomik açıdan Batı'yı yakalaması büyük olasılıkla gerçekleşebilir. Çin'de beklenen büyüme oranları sağlanmasa bile diğer Asya ülkelerinde hızlı bir ekonomik büyüme sağlanabilecektir. Çin'deki büyüme yirmi birinci yüzyılın başlarına kadar küresel yoksulluğu ve eşitsizliği azaltmıştır. Fakat önümüzdeki dönemde Çin'in hızlı büyümesi küresel eşitsizliği artıracaktır. Küresel eşitsizliğin azalması için Çin'in dışındaki diğer ülkelerde hızlı büyümesi gerekmektedir. İlerleyen dönemde Asya ülkelerinde gelirlerin artması, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika gelir düzeyine erişmesi küresel eşitsizliği azaltıcı yönde etki yapacaktır (Milanovic, 2018:228-230).

Dünya eşitsizlik raporuna göre ülkeler tarafından 1980'den beri izlenen geliri eşitsizliği yolu izlenmeye devam edilirse küresel gelir eşitsizliği artacaktır. Eğer ABD'nin 1980'den beri

izlediği yol diğer ülkeler tarafından izlenirse gelir eşitsizliği daha çok artacaktır. Ülkeler Avrupa Birliği'nin izlediği yolu izlerlerse eşitsizlik azalacaktır (World Inequality Report, 2018:18).

4. COVID-19 Pandemisi ve Eşitsizlik

COVID-19 pandemisi büyük bir küresel ekonomik gerilemeye yol açan ve hane halkı için yıkıcı ekonomik etkileri olan benzeri görülmemiş bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmıştır. Diğer ekonomik şoklarla karşılaştırıldığında, COVID-19 salgını ekonomik aktiviteyi farklı kanallardan etkilemektedir. Hükümetler COVID-19'un yayılmasını yavaşlatmak için bir dizi tedbir almak zorunda kalmıştır. Sosyal mesafeyi korumak için, zorunlu olmayan işletmeler kapatılmış, seyahat kısıtlanmış ve bazen vatandaşların evlerinde kalmasını gerektiren düzenlemeler uygulanmıştır.

Geçmiş pandemiler incelendiğinde en yüksek ölüm oranlarının en yoksul nüfusta olduğu görülmektedir (Ahmed vd., 2020:1). COVID-19 pandemisi de, daha az eğitilmiş ve daha düşük ücretli çalışanların hayatlarını ve geçim kaynaklarını, daha eğitilmiş ve daha iyi ücretli insanlardan daha fazla tehdit etmektedir. Çünkü daha eğitilmiş ve daha iyi ücretli çalışanların çoğu güvenli bir şekilde evde çalışmaya devam edebilmektedir (Deaton, 2021:2). Bonacini vd. (2021) Evden çalışmanın erkek, yaşlı, daha iyi eğitilmiş ve daha yüksek ücretli işçiler için daha kolay olduğunu ve bunun işgücü gelir eşitsizliğini artırdığını öne sürmektedir. Adams-Prassl vd. (2020), Mart ve Nisan 2020 döneminde, pandeminin işgücüne katılım ve çalışma süresi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu, pandemi kaynaklı krizden ülke içinde daha az eğitilmiş işçilerin ve kadınların daha çok etkilendiğini ortaya koymuşlardır ve pandeminin önceden var olan eşitsizliği daha da şiddetlendirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Cinsiyet eşitsizliği üzerinde duran bir başka çalışmada Alon vd. (2020), erkek istihdamını kadın istihdamından daha ciddi şekilde etkileyen “düzenli” durgunluklarla karşılaştırıldığında, sosyal mesafe önlemleriyle ilgili istihdam düşüşünün, kadın istihdamının yüksek olduğu sektörler üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Guven vd.(2020) Avustralya'da COVID-19'un kısa dönemde işgücü piyasasına etkilerini incelemişler, COVID-19'un işgücüne katılımı azalttığını, işsizliği artırdığını ve haftalık çalışma saatlerini azalttığını bulmuşlardır. Bununla birlikte, pandeminin ve karantinanın, eksik istihdamı ve iş arama çabalarını önemli ölçüde artırdığını ortaya koyarlarken; lise mezunu işçilerin, iş gücüne katılımlarında ve çalışma saatlerinde diğerlerine göre daha büyük azalmalar yaşadıklarını göstermektedirler. Çalışmaya göre, işsizlikten en çok göçmenler ve daha kısa çalışma süresi olan

veya uzaktan çalışmaya uygun olmayan mesleklere sahip kişiler etkilenmiştir. Bottan vd. (2020), Ocak ve Nisan 2020 arasında Latin Amerika ve Karayipler'de COVID-19'un ekonomik eşitsizliği daha da arttıracığına dair kanıtlar sunmaktadır. Ülkelerarası karşılaştırmalar, daha yüksek kayıt dışılık oranlarına sahip ülkelerde pandeminin etkilerinin daha güçlü olduğunu göstermektedir.

Literatür incelendiğinde COVID-19 farklı gelir grupları, meslek grupları, cinsiyet ve göçmenler arasındaki eşitsizliği artırmıştır. Fakat daha eşit ülkeler COVID-19 kriziyle daha iyi başa çıkmış görülmektedir. Eşitsizlikler, popülasyonları savunmasız hale getirir. Daha büyük eşitsizliklere sahip ülkeler, daha zayıf kamu hizmetlerine ve onları COVID-19 dahil olmak üzere hastalık ve ölüm riskine en fazla maruz bırakan yaşam ve çalışma koşullarına sahip olan daha savunmasız nüfusa sahiptir (Wildman, 2021:460).

5. Sonuç

Bugün eşitsizlik ülkeden ülkeye ve bölgesel olarak büyük değişiklikler göstermektedir. 1960'ların sonunda fordizm krizi, fordist üretim tarzının yerini post fordist üretim tarzına bırakmasına neden olmuştur. Bu süreçte neoliberal politikalar yükselmiş ve Washington Uzlaşması ile birlikte küresel çapta uygulanmaya başlamıştır.

Ulusötesileşme devletin ekonomideki rolünü değiştirmiştir. İlerleyen süreçte neoliberal politikalar başarısızlıkları nedeniyle eleştirilmiş ve Washington Uzlaşması yerini Post Washington Uzlaşmasına bırakmıştır. Post Washington Uzlaşması incelendiğinde yine temelinde neoliberal politikaların yer aldığı görülmektedir. Küresel çapta uygulanan neoliberal politikaların ülke içi ve ülkelerarası eşitsizliğe büyük etkileri olmuştur.

Yaşanan süreçler sonucu en üst %1'lik kesim küresel gelir büyümesinin, en alt %50'lik kesime göre yaklaşık olarak iki katını almıştır. 1980'lerden itibaren kamusal servet azalmış ve özel servet artmıştır. Kamudan özel sektöre yapılan transferler, bireyler arası servet eşitsizliğini artırmıştır. COVID-19 pandemisi de eşitsizlik yaratan süreçlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Her ne kadar zengin ülkeler yoksullaşmış ve borçlu olsalar da eşitsizliği azaltmak veya eşitsizliğin artmasını önlemek için eğitim, sağlık ve çevre eksenli birtakım yatırımlar yapmak zorundadırlar. Bununla birlikte doğru vergileme stratejileri gelir eşitsizliğinin azaltıcı etki yapacaktır.

Kaynakça

- Adams-Prassl, A., Boneva, T., Golin, M., & Rauh, C. (2020). "Inequality in the impact of the coronavirus shock: Evidence from real time surveys." *Journal of Public Economics*, 189, 104245.
- Ahmed, F., Ahmed, N. E., Pissarides, C., & Stiglitz, J. (2020). Why inequality could spread COVID-19. *The Lancet Public Health*, 5(5), e240.
- Alon, T., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J. & Tertilt, M. (2020). "The impact of COVID-19 on gender equality." NBER Working Paper No. 26947.
- Birdsall, N. (2006). *The World is Flat: Inequality and Injustice in Our Global Economy*. United Nation University, World Institute for Development Economics Reseach.
- Bonacini, L., Gallo, G., & Scicchitano, S. (2020). "Working from home and income inequality: risks of a 'new normal' with COVID-19." *Journal of Population Economics*, 34, 303-360.
- Bottan, N., Hoffmann, B., and Vera-Cossio, D. (2020). "The unequal impact of the coronavirus pandemic: Evidence from seventeen developing countries." *PloS One*, 15, e0239797.
- Cox, R., W. 2002. Power and knowledge. In *The political economy of a plural world: Critical reflections on power, morals and civilization*, Robert W. Cox (ed.), 76-95. London/ New York: Routledge.
- Deaton, A. (2021). *Covid-19 and global income inequality* (No. w28392). National Bureau of Economic Research.
- Duménil, G. & Dominique L. 2005. The neoliberal (counter-) revolution. In *Neoliberalism: A critical reader*, Alfredo Saad-Filho and Deborah Johnston (eds.), 9-19. London/Ann Arbor: Pluto Press.
- Freeman, R. B. (1995). Are your wages set in Beijing?. *Journal of Economic perspectives*, 9(3), 15-32.
- Guven, C., Sotirakopoulos, P., & Ulker, A. (2020). "Short-term labour market effects of COVID-19 and the Associated National Lockdown in Australia: Evidence from longitudinal labour force survey." GLO Discussion Paper No. 635.
- Kuznets, S. (1955). American Economic Association. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Lockwood, E. (2021). The international political economy of global inequality. *Review of International Political Economy*, 28(2), 421-445.
- Markantonatou, M. (2007). The ideal-typical transition from Fordism to post-Fordism: A neopositivist problem setting. *European Research Studies*, 10 (1-2), 119-129.

- Milanovic, B. (2002). True world income distribution, 1988 and 1993: First calculation based on household surveys alone. *The economic journal*, 112(476), 51-92.
- Milanovic, B. (2005). Can we discern the effect of globalization on income distribution? Evidence from household surveys. *The World Bank Economic Review*, 19(1), 21-44.
- Milanovic, B. (2018). Küresel Eşitsizlik: Küreselleşme Çağı için Yeni Bir Yaklaşım. *Efil Yayınevi, Ankara*.
- Quiggin, J. (1999). Globalisation, Neoliberalism and Inequality in Australia. *The Economic and Labour Relations Review*, 10(2), 240–259.
- Robinson, W.I. (2010). The crisis of global capitalism: Cyclical, structural, or systemic?. In M. Konings (Ed.), *The great credit crash*. London: Verso, pp. 289-310.
- Scholte, J. A. (2005). The sources of neoliberal globalization. UNRISD Overarching Concerns Programme, Paper Number 8.
- Solow, R.M. (1956). “A Contribution to the Theory of Economic Growth”, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, No. 1, pp. 65-94.
- Şimşek, O. (2017). *Küreselleşme ve yeni devlet kapitalizminin yükselişi*. Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları.
- Tauss, A. (2012). Contextualizing the current crisis: Post-fordism, neoliberal restructuring, and financialization. *Colombia Internacional*, (76), 51-79.
- Wade, R.H. (2001) The rising inequality of world income distribution. *Finance & Development*, 38(4), 37-39.
- Wildman, J. (2021). COVID-19 and income inequality in OECD countries. *The European Journal of Health Economics*, 22(3), 455-462.
- World Economic Forum. (2013). *Global Risks 2013*. Eighth Edition. Geneva, Switzerland: World Economic Forum.
- World Inequality Report (2018). Paris. World Inequality Lab.